

Коваль Н.І. (Ужгород)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Анотація.** У статті досліджено особливості впливу політичної культури молоді на формування електорального простору Закарпатської області. Узагальнено результати прикладного дослідження (полінгу) політичної культури Закарпатської області. Авторка виділила критерії прояву політичної культури в молоді: критерій політичної свідомості (політична компетентність, політичні цінності, політична ідентифікація, політична довіра) та критерій політичної активності (участь у діяльності партій, рухів, організацій, електоральна поведінка, протестна активність).*

***Ключові слова:** електоральний простір, політична свідомість, молодь, Закарпатська область*

Актуальність дослідження. Молоде покоління визначає тип політичної поведінки майбутнього дорослого члена суспільства, його погляди, орієнтації та цінності. Тому, на нашу думку, слід більше уваги звертати на формування політичної культури молоді. Систематизуючи результати нашого дослідження ми дійшли до висновку, що політична культура молоді суттєво впливає на формування електорального простору.

Вивчення проблеми формування політичної культури молоді в українському суспільстві та його впливом на формування електорального простору обґрунтовується тим, що вибір шляху розвитку країни припадає на плечі молоді генерації. Вивчення даної проблеми актуальне як в науковому, так і в політичному плані.

У науковому контексті аналіз формування політичної культури молоді дозволяє без зайвих емоцій виявити закономірності розвитку політичної культури, спрогнозувати подальший перебіг подій, з'ясувати особливості політичної культури молодих людей та особливості електорального простору. До того ж вивчення політичної культури молоді дає змогу скласти уявлення про подальшу політичну культуру та електоральний простір Закарпаття загалом.

З політичної точки зору важливо з'ясувати внутрішні та зовнішні фактори формування політичної культури, визначити критерії прояву політичної культури в молоді. Це дозволить чітко уявити перспективи розвитку політичної культури закарпатської молоді та її вплив на електоральний простір нашої області.

Мета роботи полягає в дослідженні особливостей та факторів формування політичної культури закарпатської молоді та вивчення впливу політичної культури на формування електорального простору.

Об'єктом дослідження є політична культура закарпатської молоді.

Предметом дослідження – особливості впливу політичної культури молоді на формування електорального простору.

Ступінь наукового вивчення проблеми. У процесі дослідження авторка використала широке коло доступних джерел і наукової літератури з проблематики політичної культури.

Відомо, що теорія політичної культури сформувалася у другій половині ХХ ст. завдяки працям американських дослідників Г.Алмонда та С.Верби. Вчені окреслили коло цієї проблематики та дослідили типологію і функції політичної культури. Поєднання їхніх ідей дає можливість визначити політичну культуру як домінуючі вірування, настанови, цінності, ідеали, почуття, оцінки політичної системи країни та своєї ролі в цій системі [1].

Спроби комплексного аналізу проблеми формування політичної культури сучасної молоді знаходимо в працях М.Білик

[2; 3], І.Білоконя [4], М.Дроздової [7; 8], А.Карнаух [9; 10], Т.Поснової [11], Н.Пробийголови [12] та Н.Дембицької [6].

Вагомий внесок в розвиток цієї проблематики зробила А.Карнаух, яка теоретично обґрунтувала основні проблеми в становленні політичної культури молоді в умовах демократизації сучасного українського суспільства, визначила та розробила зміст політичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах [10].

Варто зауважити, що в Україні відбувається процес переходу від тоталітарно-авторитарної політичної культури до ліберально-демократичної політичної культури. Враховуючи, що політична культура закарпатської молоді це сегмент цілісної політичної культури українського суспільства, варто зазначити, що цей перехід притаманний зокрема і для політичної культури Закарпатської області.

Вивчаючи взаємовідносини виборців, які мають соціально-політичні позиції в електоральному процесі, електоральний простір являє собою постійно діючу, загальну умову протікання електорального процесу. Змістом електорального простору є різноманітні політичні відносини пов'язані із виборами. На нашу думку, істотну роль в цьому процесі відіграє політична культура, яка суттєво впливає на формування електорального простору.

Авторкою було проведено опитування серед представників закарпатської молоді. Метою прикладного дослідження (полінгу) стало виділення основних особливостей, факторів формування політичної культури та особливості впливу політичної культури на формування електорального простору Закарпатської області. У даному прикладному дослідженні ми виділили такі критерії проявів політичної культури в молоді:

І. Критерій політичної свідомості:

1) політична компетентність: інтерес до політичних подій, можливості впливу на політичне життя країни, інформаційні джерела отримання політичної інформації, політичні знання, політичні вподобання;

- 2) політичні цінності: життєві пріоритети, ступінь прийняття (чи неприйняття) свого українського громадянства;
- 3) політична ідентифікація: відчуття причетності до нації, держави, міста, району;
- 4) політична довіра: ступінь довіри до інститутів влади.

II. Критерій політичної активності:

- 1) участь у діяльності партій, рухів, організацій;
- 2) електоральна поведінка: участь у виборах, фактори політичних вподобань;
- 3) протестна активність: участь у підписанні листів і петицій, мітингах і демонстраціях, страйках, насильницьких діях.

Кожний критерій проявів політичної культури у молоді ми розбили на ряд індикаторів.

1) Інтерес до політичних подій. Відповіді респондентів показують, що молодь намагається бути в курсі подій, які відбуваються в країні (57% опитаних), але варто зазначити, що досить високим залишається й рівень незацікавленості (15% респондентів не цікавляться зовсім політичним життям. Тільки 4% опитаних респондентів беруть активну участь в політичному житті країни. Слід зазначити, що активну участь у політичному житті приймає молодь у віці 20 – 24 років. Найменше, політичним життям країни цікавляться молоді люди віком 14 – 19 років.

2) Здатність впливати на політичне життя країни. У результаті проведеного дослідження та на основі отриманих результатів, ми можемо констатувати той факт, що 54% респондентів вважають, що вони жодним чином не можуть впливати на політичне життя країни. Найбільш оптимістично налаштованими виявилися дві вікові групи (14 – 19 років та 20 – 24 років). Найбільш песимістично налаштованими є представники вікової категорії 30 – 35 років. Варто зазначити, що в загальному для цієї вікової групи респондентів характерним є відкидання можливостей впливу на політичне життя країни. Зворотними є відповіді респондентів вікових груп 14 – 19 років та 20 – 24 роки, які заявили про повну впевненість у можливостях впливу на політичне життя країни.

Однак не варто забувати про суттєві відмінності між цими двома категоріями. Для перших двох, притаманне пасивне вираження політичної культури, сприймання без передачі іншому поколінню. Варто зазначити, що при утворенні нової сім'ї можливі певні зміни в політичній культурі особи.

3) Джерела отримання інформації. Найпопулярнішим джерелом отримання політичної інформації для молоді є ЗМІ (44% респонденти перші уявлення про політику отримали із ЗМІ), 37% – із сім'ї, 13% – у навчальному закладі, 6% – від однолітків. Цікавим є розгляд даного питання в віковому розрізі. Дві вікові групи (25 – 29 та 30 – 35 років) перші уявлення отримали із сім'ї, а переважний відсоток 20 – 24 річних із ЗМІ.

Отже, отримані результати показують надзвичайно потужний вплив ЗМІ на формування політичної культури закарпатської молоді. Безумовно, ситуація, коли значна частина політичних уподобань та цінностей засвоюються за допомогою ЗМІ не сприяє їхньому збереженню та сталому продукуванню. Зважаючи на комерційну основу діяльності сучасних ЗМІ, можемо говорити й про відсутність у тій інформації, яка ними подається, потрібних інструментів засвоєння та продукування цінностей політичної культури.

Якщо настільки високий рівень респондентів яким доводилося ознайомлюватися з передвиборчими програмами, то чи достатньо респондентам політичних знань? Враховуючи, що ніхто з респондентів не зазначив агітаційні листівки джерелом отримання політичної інформації.

Зважаючи на те, що рівень респондентів яким доводилося ознайомлюватися з передвиборчими програмами високий, але і рівень тих, кому політичних знань не вистачає також високий, то виникають запитання до факторів формування у молоді політичної культури.

4) Політичні вподобання опитаних нами респондентів формуються під впливом соціально-економічних умов (32% опитаних), в 24% – під впливом найближчого оточення, 17% – із

ЗМІ, 15% – під впливом діяльності політичних партій, 12% – під впливом політичного лідера.

Якщо брати до уваги діяльність політичних партій та політичних лідерів, як фактор впливу на формування політичних вподобань молоді, то це проявляє аналітичні здібності респондентів, бо вони беруть до уваги безпосередню діяльність політичних партій та лідера. Але впливає проблема існування стереотипів у молодів по відношенню до політичних лідерів. Якщо аналізувати вплив політичного лідера на формування політичних вподобань у віковому розрізі, то найбільший відсоток респондентів, які вибрали даний варіант відповіді припадає на респондентів із вікової групи 20 – 24 роки, тобто переважно студентів вищих навчальних закладів. Тому, авторка, для доведення своїх припущень про двозначність позитиву від отриманих даних, звертає увагу на погляди М.Хоменко, яка зазначає, що існує незначна кореляція між уявленнями студентської молоді про реальних політиків та явленнями про «ідеального» політичного лідера. У свідомості сучасних студентів існує, головним чином, негативні соціальні стереотипи, які стосуються як реальних політичних керівників, так і окремих типів політиків [14, с. 51].

5) Політична довіра. На представників державної влади сподіваються опитані респонденти у віці 14 – 24 роки. На місцеве самоврядування один респондент з другої вікової групи (20 – 24 роки). На громадські організації сподіваються респонденти з двох останніх груп (25 – 29 рр. та 30 – 35 рр.). На правоохоронні та судові органи сподіваються представники опитаної нами молоді у віці 14 – 19 років.

Показники політичної активності:

1) Участь у політичних партіях, рухах, організаціях.

Пасивне сприйняття політичної інформації не характерне для представників вікової категорії 30 – 35 років. Така участь характерна для представників перших трьох вікових категорій, особливо для респондентів, чий вік становить з категорії 14 – 19 років.

2) Участь у виборах. Результати дослідження ілюструють високу виборчу відповідальність молодих людей. Найбільший абсентеїзм ми спостерігали у респондентів з останньої вікової групи (молодих людей від 30 до 35 років).

3) Протестна участь. Для опитаних респондентів характерна низька політична активність. 50% відповідей полягало у тому, що респонденти обмежують свою роль у політичному житті суто голосування на виборчих дільницях. Варто зазначити, що молодь налаштована мирно вирішувати всі непорозуміння.

Отож, закарпатська молодь характеризується намаганням бути в курсі подій, що відбуваються в країні. Ми зафіксували низькі показники реальної політичної участі та представленості політичного ціннісного рівня в структурі свідомості сучасної молоді.

Політична культура молоді Закарпаття відрізняється певною місцевою специфікою. Політична культура населення нашого краю довгий час перебуває під впливом політичної культури поляків, чехів, словаків, угорців і про це не варто забувати.

Суттєві характеристики політичної культури молоді, на відміну від представників старших вікових груп, знаходяться у стані формування та становлення, хоч і відзначається певними схожими особливостями.

Політичні вподобання молоді формуються переважно під соціально-економічним впливом. Мотивами політичної активності для багатьох є стабільність професійного положення, гарантії соціального статусу та його росту, задовільні прибутки та умови праці.

Основним можливим мотивом підвищення інтерес молоді до політичного життя є розуміння молодими людьми того, що будь-які події в країні безпосередньо чи опосередковано впливають і на їх особисте життя.

Література:

1. Алмонд Г. Гражданская культура и стабильность демократии [Электронный ресурс] / Г.Алмонд, С.Верба // Российский Университет Дружбы Народов. Система федеральных образовательных порталов. – Режим доступа : <http://vwww.humanities.edu.ru/db/msg/81534>. – Назва з екрану
2. Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді / Марія Білик // Соціальна психологія. – 2004. – № 4. – С. 96 – 105.
3. Білик М. Особистісні чинники формування ідейно-політичних настановлень студентської молоді / Марія Білик // Соціальна психологія. – 2006. – № 1. – С. 54 – 62.
4. Білоконь І. Політичні події кінця 2004 року і соціально-політичні настановлення молоді / Ігор Білоконь // Соціальна психологія. – 2005. – № 4. – С. 21 – 32.
5. Галактіонова І. В. Фактори впливу на формування політичної культури молоді України, 90-ті роки / Ірина Володимирівна Галактіонова // Політична культура : теорія, проблема, перспективи. – К. : Видавець ПАРАПАН, 2004 – С. 162 – 177.
6. Дембицька Н. Соціально-психологічні проблеми економічної соціалізації молоді / Наталія Дембицька // Соціальна психологія – 2008. – № 3. – С. 53 – 68.
7. Дроздова М. Зв'язок образів батьків і політичних авторитетів у дітей та молоді / Марина Дроздова // Соціальна психологія. – 2008. – № 1. – С. 67 – 76.
8. Дроздова М. Динаміка політичної свідомості студентів у процесі виборчої кампанії 2004 року / Марина Дроздова // Соціальна психологія. – 2004. – № 4. – С. 32 – 44.
9. Карнаух А. Формування політичної культури молоді на сучасному етапі / Анна Карнаух // Людина і політика. – 2004. – № 5. – С. 134 – 139.
10. Карнаух А. Громадянська освіта як засіб формування політичної культури молоді / Анна Карнаух // Політичний менеджмент. – 2007. – № 6. – С. 82 – 89.

11. Поснова Т. Особливості формування політичної культури молоді / Тетяна Поснова // Соціальна психологія. – 2004. – № 6. – С. 17 – 27.
12. Пробийголова Н. Політична освіта як складова політичної соціалізації молоді / Наталія Пробийголова // Політичний менеджмент. – 2002. – № 1 – С. 128 – 138.
13. Статистичний щорічник Закарпаття за 2008 рік / Упоряд. Г.Д. Гриник. – Ужгород, 2009. – 558 с.
14. Хоменко М. Образ політичного лідера в уявленні студентів / Марина Хоменко // Соціальна психологія. – 2004. – № 1. – С. 46 – 53.